

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas No.:1963/140

Karar No.:1964/62

Karar Tarihi:22/9/1964

Resmi Gazete tarih/sayı:10.2.1965/11925

Davacı : Cumhuriyet Halk Partisi T. B, M. M. Grubu.

Dâvanın konusu : 1412 sayılı Ceza Yargılamaları Usulü Kanununun 120. maddesindeki usulü dairesinde davet emrine mazereti olmaksızın itaat etmeyen sanığın verdiği kefalete bakılmaksızın yeniden tutuklanacağına ilişkin hükmü ile aynı kanunun 3006 sayılı Kanunla değişik 148. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkralarının ve yine aynı kanunun 343 ve 373. maddelerinin sırası ile Anayasa'nın 30., 137., 7., 132. ve 135. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülerek iptaline karar verilmesi istenilmiştir.

İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi içtüzüğü'nün 15. maddesi gereğince 8/3/1963 gününde yapılan ilk incelemede C. H. Partisi T. B. M. M. Grubu Genel Kurulunun 14/2/1963 gününde ve 57. birleşiminde verdiği kararda dâva konusu kanun hükümlerinin iptali için dâva açılacağı belirtilmemiş olduğundan bu kararda sözü geçen önerge ve eklerinin davacıdan istenmesine karar verilmiş, verilen mehil içinde gönderilen 14/2/1963 günlü önergeye ekli listenin 36. sırasındaki yazıdan, dâva konusu kanun maddelerinin iptali için dâva açılması istenildiği anlaşılmış, böylece eksik tamamlanmış, dâvanın Anayasa'nın geçici 9. ve Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki 44 sayılı Kanunun 25. maddesinin 2 numaralı bendine uygun olarak ve süresinde açıldığı görülmüş olduğundan 15/4/1963 gününde esasın incelenmesine verilen karar uyarınca hazırlanan, rapor iptali istenen kanun maddeleri ve gerekçeleri, Anayasa'nın ilgili maddeleri, gerekçeleri ve Meclis tutanakları incelenerek gereği görüşülüp düşünüldü :

GEREKÇE :

1- Dâva dilekçesinde 120. madde için "1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 120. maddesinin hükmüne göre "Usulü dairesinde davet emrine mazereti olmaksızın itaat etmeyen" sanığın verdiği kefalete bakılmaksızın yeniden tevkif olunacağı bildirilmektedir. Bu keyfiyet Anayasa'nın 30. maddesinde sayılı hallerden olmadığından bu hüküm Anayasa'ya aykırıdır." denilmektedir.

120. madde şöyledir :

Madde 120- Maznun kaçmak hazırlığında bulunur veya usulü dairesinde davet emrine mazereti olmaksızın itaat etmez yahut tevkifini müstelzim yeni sebepler elde edilirse verdiği kefalete bakılmaksızın yeniden tevkif olunur).

Bu maddenin iptali istenen hükmü şudur : (Sanık usulü dairesinde davet emrine mazereti olmaksızın itaat etmezse verdiği kefalete bakılmaksızın yeniden tevkif olunur).

Anayasa'nın 30. maddesinin dâva ile ilgili ilk fıkrasında da (Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmayı veya delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunla gösterilen diğer hallerde hâkim

Esas No.:1963/140
Karar No.:1964/62

kararı ile tutuklanabilir. Tutukluluğun devamına karar verilebilmesi aynı şartlara bağlıdır.) diye yazılıdır.

Ceza Yargılamaları Usulü Kanununun 117. maddesinde; tutuklanmasına karar verilen sanığın kefalet vermesi şartıyla tutuklanmasından vaz geçilebileceği yazılıdır. Buna göre kefaletle salıverilme sanığa tanınmış bir hak değildir. Hâkimin veya mahkemenin takdirine bağlıdır. Kefaletle salıverilmede, tutuklama sebepleri devam etmektedir. Kefaletle salıverilme tutuklama gibi kaçmayı önlemeğe matuf ve tutuklamanın sertliğini azaltan bir tedbirdir. Sanık, kefaletle salıverildikten sonra her davet edilişinde mahkemede bulunmak zorunda olduğundan kefaletle salıverilme geçici bir nitelik taşır. Şu halde sanığın davet emrinde mazereti olmaksızın itaat etmemesi halinde, verdiği kefaletle bakılmaksızın, tutuklanması yeni bir tutuklama kararı niteliğinde olmayıp, eski tutuklama kararının tekrar infazına geçilmesi niteliğindedir.

Bu sebeplerle 120. maddenin sözü geçen hükmü Anayasa'ya aykırı görülmemiştir.

2- Dilekçede 148. madde için "Aynı kanunun 148. maddesinin üçüncü fıkrasındaki hukuku âmme dâvasını açmak için Adalet Bakanının C. Savcılarında emir vereceğine ve dördüncü fıkrasında da valilerin hukuku âmme dâvasının açılmasını kendi vilâyetleri dahilindeki C. Savcılarında isteyebileceklerine dair hükümler Anayasa'nın ruhuna ve kanun C. Savcılarının görevlerini yapmalarında teminat sağlayıcı hükümler koyar kaydını ihtiva eden 137. maddesine aykırı bulunmaktadır" denilmektedir.

3006 sayılı kanunla değişik 148. maddenin iptali istenen üçüncü fıkrası şöyledir :

"Hukuku âmme dâvası açmak için Adliye Vekili C. Müddeiumumisine emir verebilir".

148. maddenin birinci fıkrasına göre kamu dâvasını açmak görevi C. Savcısındır. İkinci fıkrasına göre de C. Savcısı ceza kavuşturmasını gerektirecek hususlarda yeter emareler teşkil edecek olaylar var ise kamu dâvasını açmakla yükümlüdür. Bu yeterlik mahkûmiyet bakımından değil, soruşturma bakımındandır. Anayasa'nın 7. ve 132. maddelerine göre bağımsızlık, hâkimler ve mahkemeler içindir. 132 maddenin ikinci fıkrası hükmünce mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat verilemez. Genelge gönderilemez, tavsiye ve telkinde bulunulamaz; halbuki C. Savcısı hâkim değildir. Kaldı ki C. Savcısı Adalet Bakanlığının emriyle açtığı dâvada soruşturmanın verdiği sonuçlardan edindiği kanıya göre düşünce ve iddialarında tamamen serbesttir. Adalet Bakanının emriyle açtığı dâvada soruşturmanın sonunda muhakemenin men'ini ve son soruşturma sonunda da beraat kararı verilmesini istemesine hiç bir engel yoktur.

Adalet Bakanı yürütme organının temsilcisi olarak adalet cihazının işlemesinin siyasî sorumluluğunu taşımaktadır ve savcılarında görev bakımından yürütme organı ile ilişkileri vardır.

Anayasa'nın 137. maddesinin birinci fıkrasında "Kanun, C. savcılarında ve kanun sözcülerinde özlük işlerinde ve görevlerini yapmalarında teminat sağlayıcı hükümler koyar", denilmektedir.

Nitekim 45 sayılı kanunun 80. - 89. maddelerinde teminat sağlayıcı hükümlere yer verilmiştir. Örneğin 80. maddede savcılık mesleğinin her sınıf ve derecesinde bulunanlar, bu kanundaki hükümler dışında :

1- Kadronun daraltılması veya kaldırılması sebeplerine müstenit olsa bile maaş ve ödeneklerinden yoksun kılınamaz;

2- Bakanlık emrine alınamaz;

Esas No.:1963/140
Karar No.:1964/62

3- Yaş haddi veya maluliyet hali dışında kendileri istemedikçe emekliye şevk olunamaz. Denilmiştir.

Anayasaya aykırı kanunları belirtmek için İstanbul Hukuk Fakültesinde kurulan komisyon raporunda "148. maddenin üçüncü ve dördüncü fıkraları Anayasaya aykırı görülmemiştir. Gerçekten Anayasa, savcılar yargıçlarla bir tutmamış; yargıçları bağımsız saydığı halde savcılara istiklâl vermemiştir.

Savcılara Anayasa'nın 137. maddesiyle tanınan teminat "Özlük işlerinde ve görevlerini yapmalarında" bir teminatdır. Oysa ki kanunların icrası hükümete aittir. Bu itibarla da kanunların icrası vazifesini yerine getirmeyen savcuyu bu vazifeyi ifaya sevk etmek maksadıyla konulmuş olan 148. maddenin üçüncü ve dördüncü fıkraları hükümleri Anayasaya aykırı sayılamaz" denilmektedir.

Komisyonun bu düşüncesi de Mahkememizin, 148. maddenin üçüncü fıkrası hükmünün Anayasaya Aykırı olmadığı yolundaki görüşünü destekler niteliktedir.

148. maddenin dördüncü fıkrasına gelince; dördüncü fıkra şöyledir: "Valiler de hukuku âmme dâvası açılmasını kendi vilâyetleri dahilindeki C. Müddeiumumilerinden isteyebilirler. C. Müddeiumumileri, mucip sebepler göstererek bu talebi kabul etmezse valinin müracaatı üzerine Adliye Vekili yukarıdaki fıkra yazılı selâhiyeti kullanmak lâzım gelip gelmeyeceğini takdir eder ve icabını yapar". 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 9. maddesine göre" vali ilde Devletin ve hükümetin etmsilcisi ve ayrı ayrı her bakanın mümessili ve bunların idarî ve siyasî yürütme vasıtasıdır. Aynı Kanunun 11. maddesinin A bendine göre de vali il sınırları içinde bulunan Genel ve özel bütün kolluk kuvvet ve teşkilâtının âmiridir. Suç işlenmesini önlemek, kamu düzen ve güvenini korumak için gereken tedbirleri alır. Bu ve buna benzer yetki ve görevlere göre valiler, kamu dâvası açılmasını kendi vilâyetleri dahilindeki C. Savcılarında isteyebilmelidir. C. Savcısının bu isteği gerekçesini göstererek kabul etmemesi mümkün olduğuna göre valinin bu isteği maddenin üçüncü fıkrasında yer alan Adalet Bakanının emri niteliğinde değildir.

C. Savcısı tarafından isteği kabul edilmeyen valinin başvurusu üzerine Adalet Bakanının üçüncü fıkra çerçevesinde harekete geçmesi lehinde de yukarıda üçüncü fıkra için ileri sürülen sebepler burada da ileri sürülebilir.

Şu halde dördüncü fıkranın da Anayasa'ya aykırı bir yönü yoktur.

3- 343. madde hakkında dilekçede "Aynı Kanunun 343. maddesinde (hâkim tarafından ve mahkemelerden verilen ve Temyiz Mahkemesince tetkik edilmeksizin kat'ileşen karar ve hükümlerde kanuna muhalefet edildiğini haber alırsa Adliye Vekili o karar veya hükmün bozulması için C. Başmüddeiumumiliğine yazılı emir verebilir. Bu emirde bozmayı müştekim kanunî sebepler gösterilir.

C. Başmüddeiumumisi tebliğnamesine yalnız bu sebepleri yazar ve dosyayı..) şeklindeki hüküm memleketimizde bir ihtiyaca cevap vermekte ise de siyasî bir şahsiyet olan Adalet Bakanının yazılı emir verip vermemekte muhtar bulunması C. Başsavcılığının yazılı emir tezkerelerindeki bozma sebepleri dışında bozmaya gidememesi yargı kuvvetinin bağımsızlığı ilkesi ile uyuşturulamıyacağından bu kanun yoluna başvurma hakkının Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda olduğu gibi C. Başsavcılığına verilmesi uygun olabilir. Bu sebeplerle Anayasamıza aykırı olan bu hükmün de iptali gerekir" denilmektedir.

İptali istenen 3006 sayılı Kanunla değiştirilen 343. maddenin bir ve ikinci fıkraları şöyledir

:

Esas No.:1963/140
Karar No.:1964/62

Madde 343- Hâkim tarafından ve mahkemelerden verilen ve Temyiz Mahkemesince tetkik edilmeksizin kat'ileşen karar ve hükümlerde kanuna muhalefet edildiğini haber alırsa Adliye Vekili, o karar veya hükmün bozulması için Temyiz Mahkemesine müracaat etmesi için C. Başmüddeiumumiliğine yazılı emir verebilir. Bu emirde bozulmayı müstelzim kanunî sebepler gösterilir.

C. Başmüddeiumumisi tebliğnamesine yalnız bu sebepleri yazar ve dosyayı Temyiz Mahkemesine verir...

Maddenin diğer fıkraları bozmanın sanığın aleyhine etki yapmıyacağına ve bozma lehinde ise yapılacak işleme ve sorgu hâkimleri kararları ile dâvanın esasını halletmeyen kararların bozulması halinde ne şekilde işlem yapılacağına ilişkin olup buraya alınmasına lüzum görülmemiştir.

Hâkim ve mahkemelerden verilen ve Yargıtay'ca incelenmeksizin kesinleşmiş olan karar ve hükümlerde de kanuna muhalefet edilmiş olabilir.

Muhakemenin iadesi ve karar düzeltme yollarına ancak belli ve sınırlı sebeplere dayanılarak gidilebilir, işte böyle Yargıtay'ca incelenmeden kesinleşmiş karar ve hükümlerdeki kanuna aykırılıklar hakkında, kanunların uygulanmasını izlemekle görevli olan Adalet Bakanına bir yetki tanınmış ve C. Başsavcısına yazılı emir vererek hükmün bozulmasını sağlamak hususunda olağan üstü bir kanun yolu daha kabul edilmiştir. Adalet Bakanına böyle bir yetkinin tanınması kanunların iyi uygulanmasını sağlamak maksadına dayanır ki bu da kanunun yararınadır. Bu yoldan hükümlülerin de faydalandığı haller olabilir.

Yazılı emir C. Başsavcısına verilmektedir. Hâkim ve mahkemelere emir verilmesi tabiiyle bahis konusu değildir. Hâkim ve mahkemelerin yazılı emir karşısında tamamiyle bağımsız ve serbest oldukları şüphesizdir. C. Başsavcısı da savcılar gibi hâkim değildir. Yargı yetkisinin bağımsızlığı ilkesi ve Anayasa'nın 7 ve 132. maddeleri karşısında C. Başsavcısı da yukarıda 2 numarada Adalet Bakanının emir vermesi noktasından kanunî durumları incelenen C. Savcıları gibidir. Gerçi Anayasa'nın 137. maddesinin birinci fıkrasında "Kanun C. Savcılarının ve kanun sözcülerinin özlük işlerinde ve görevlerini yapmalarında teminat sağlayıcı hükümler koyar" denildikten sonra ikinci fıkrasında "C. Başsavcısı, Başkanun sözcüsü ve Askerî Yargıtay Başsavcısı, Yüksek Mahkemeler hâkimleri hakkındaki hükümlere tâbidir" denilmiştir. Ancak, "Yüksek Mahkemeler hâkimleri hakkındaki hükümlere tâbi" oluş özlük işleri bakımından olup, kanunun Başsavcılığı Yüksek Mahkeme hâkimi gibi bağımsız telâkki etmiş olmasından değildir.

Yukarıda da açıklandığı gibi yazılı emir, temyiz edilmeksizin kesinleşmiş hükümler hakkında verilir. Gerek C. Başsavcısının tebliğnamesinde, gerekse Yargıtay dairesinin yazılı emir üzerine bozma kararlarında yazılı emir dışında çıkılamaması kesin hükme karşı riayetten ileri gelir. Bu hal aynı zamanda "iddia dışına çıkılamaz" prensibine de uygundur. Bunun yargı yetkisinin bağımsızlığı ilkesine dokunur bir yönü yoktur.

343. madde Anayasa'nın 7 ve 132. maddelerine aykırı değildir.

4- Dilekçede 373. maddede "Duruşma alenî olur. Ancak, umudî adap ve emniyeti muhafaza onaksadiyle duruşmanın bir kısmının veya tamamının gizli olmasına mahkeme karar verebilir. Duruşmanın gizli olması kararı ve sebepleri alenî olarak tefhim olunacağı gibi hüküm dahi her halde alenî tefhim olunur" hükmü mevcuttur. Anayasamızın 135. maddesinde duruşmanın bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde gizlilik kararı verilebileceği belirtildiğine göre bu madde Anayasaya aykırıdır" denilmiştir.

Esas No.:1963/140
Karar No.:1964/62

İptali istenilen madde metninin yukarıya geçirilen dâva dilekçesine eksiksiz alındığı görülmektedir.

Anayasanın konu ile ilgili 135. maddesinin birinci fıkrası da şöyledir :

"Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmalardan bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına, ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir".

Kural, duruşmaların açık olarak yapılmasıdır. Kanunun belli ettiği hallerde duruşmanın bir kısmının veya tamamının gizli yapılması mahkemenin takdirine bırakılmıştır.

373. maddedeki "umumî adap" ve "umumî emniyet" sözleri Anayasanın 135. maddesinde "genel ahlâk" ve "kamu güvenliği" şeklinde türkçeleştirilmiştir. Sebepler aynıdır. Kelimeler de aynı anlamı anlatmaktadır.

373. maddede bulunmayan Anayasa'nın 135. maddesindeki (kesin olarak) deyimli duruşmanın gizli yapılmasını gerekli kılan hallerin bulunup bulunmadığı mahkemece takdir edilirken gözönünde bulundurulur.

Şu halde 373. madde de Anayasaya aykırı değildir.

Özetle iptali istenen hükümlerin hiç birisinde Anayasaya aykırılık yoktur ve dâvanın reddi gerekir.

SONUÇ :

1- 1412 sayılı Ceza Yargılamaları Usulü Kanununun 120. maddesinde kefaletle salıverilen tutuklunun usulü dairesinde davet emrine mazereti olmaksızın itaat etmemesi halinde verdiği kefalete bakılmaksızın yeniden tutuklanacağını ön gören hükmün;

2- Aynı kanunun 3006 sayılı Kanunla değişik 148. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkralarının;

3- Aynı kanunun 3006 sayılı Kanunla değişik 343. maddesinin;

4- Aynı kanunun 373. maddesinin,

Anayasaya aykırı olmadığına ve dâvanın reddine 22/9/1964 gününde oybirliğiyle karar verildi.

Başkan Vekili
Lütfi Akadlı

Üye
Asım Erkan

Üye
Rifat Göksu

Üye
Şemsettin Akçoğlu

Üye
İbrahim Senil

Üye
İhsan Keçecioğlu

Esas No.:1963/140
Karar No.:1964/62

Üye
A. Şeref Hocaođlu

Üye
Salim Bařol

Üye
Celâlettin Kuralmen

Üye
Hakkı Ketenođlu

Üye
Avni Givda

Üye
Ahmet Akar

Üye
Muhittin Gürün

Üye
Lûtfi Ömerbař

Üye
Ekrem Tüzemen